

szövegű példa, ha talán ellenőr jönne. Nézegetem az érettségi tablókat: a jobban Sztálin, a balban *Lenin* arcképe díszel. Ez kötelező volt. A Bányai Középiskola irattárában találtam rá *Csepa Iván* iskolaigazgató napiparancsára. A fiatalabb korosztály figyelmébe ajánlom, hogy jobban megértse milyen korban éltünk.

40. számú napiparancs.

A Bányai 2. számú Hétsztyálos Iskolában mély fájdalommal vettük tudomásul szeretett vezérének és tanítónk, Jozsif Viszárionovics Sztálin halálát, melyet megrendült szívvel vett tudomásul a világ haladó emberisége. 1953. március 5-én este 9 óra 50 perckor megszűnt dobogni a szíve annak az embernek, akinek neve számunkra drága és büszkén hangzik a világ minden sarkában. Mi soha nem feledjük el szeretett Jozsif Viszárionovics Sztálint. Mi tudjuk, mire tanított bennünket és mi hűek leszünk megfigyeléséhez. Megparancsolom, hogy 1953. március 6-án a két váltás közt a tanulók számára gyász nagygyűlést tartunk. A gyászgyűlésen kötelesek részt venni iskolánk tanítói is. A nagygyűlésen gyászbeszédet mond Kiss Béla Fedorovics.

Iskolaigazgató

Hogy milyen volt a helyzet a magyar oktatás terén? A tanítóképzőben orosz irodalmat tanultunk ugyan, de magyar irodalmat nem. Még attól is félt a hatalom, ne hogy megismerkedjünk a magyar irodalom klasszikusaival. Ezen a szálon elindulva kerestem a magyar irodalom tanítását a Bányai Hétsztyálos Iskola 1945/46, 1946/47, 1947/48-as osztálykönyvekben. Nem találtam ilyen tantárgyat itt sem.

A tanítóképzőben 39 tantárgyat tanultunk, ebből 24-et magyarul, 15-et oroszul.

Ennek volt előnye és hátránya is. Előnye, hogy a tanítóképző befejezése után, ha nem is kiválóan, de beszéltük az orosz nyelvet. Hátránya az volt, hogy pedagógiából és pszichológiából kisebb volt a szak tudásunk.

A tanítóképzőben magas szintű oktatás folyt, becsülettel megtanítottak a szakmára. A második évfolyamon kezdődött a pedagógiai gyakorlat. Órára csak felkészülten lehetett menni, ezt szigorúan ellenőrizték. Mária néninek azt is meg kellett mutatni, van-e tiszta zsebkendő. Ne adj Isten, ha kézzel töröltük a táblát. Nem beszélve arról, hogy jól öltözöttnek kellett lenni: vasalt nadrág, vasalt ing, nyakkendő, tiszta cipő. Ki kellett állni a mustrára. "Na csak forduljon meg. Mehet!"

Ma sokat beszélünk a tehetségápolásról, a differenciált oktatásról. Mariska néni bejött, a jó matematikusoknak odaadott egy-egy példát, hadd birkózzanak vele, míg ő a gyengébb tanulókkal foglalkozott. Az osztály egyik legjobb matematikusa voltam. Úgy hozta a sors, hogy a képző befejezése után Badalóban magyar nyelvet tanítottam. 1953-ban az Ungvári Tanítóképző Főiskolán már magyarra felvételiztem.

A tanítóképzőben eltöltött évekre ma is szeretettel gondolok, 53 év után. Sok szépet kaptam a pályától. Volt tanítványaim közül többen újságírók, nagyon sokan magyartanárok. Ma már az ő feladatuk, hogy megtanítsák a felnövekvő nemzedéket anyanyelvünk szépségeire.

Bagu Balázs

Kárpátalja, Beregszász

Európa pedagógiája az FP-6-os pályázatok tükrében

Magyarország 2004-es uniós csatlakozása után hosszú távon a 460 milliós piacra való szabad kijutás gazdasági haszna a legjelentősebb, de rövidtávon vitathatatlanul a pályázatok ré-

vén elnyerhető támogatások biztosítják a felzárkózást. A pályázatok megírása nehéz feladatot ró a magyar oktatás szereplőire, mivel a projektervezés, pályázatírás új-szerű szemléletet követel. Különböző in-

tézmények és vállalkozások sokféle pályázati tanfolyamot szerveznek, ám valójában ők sem rendelkeznek még kellő tapasztalattal.

A pályázatok a támogatások közvetlen anyagi hasznán túl másodlagos előnyöket is nyújtanak a pályázóknak: alaposan megismerhetik a fejlődés irányát, a régebbi tagállamok gyakorlatát, közvetlen kapcsolatba kerülhetnek egymás intézményeivel és vállalataival. Ugyan az európai országok pedagógiai fejlesztésének csak töredéke valósul meg pályázatokon keresztül, ennek ellenére érdemes megismerni a pályázatokban megfogalmazott fejlesztési elképzeléseket, mert azokban koncentráltan jelennek meg a neveléspolitikai fő irányai.

1996 óta veszek részt hazai és európai pályázatok készítésében, s 2003 óta szakértőként tagja vagyok az FP-6-os európai pályázati keretprogram „Tudomány és társadalom” alprogram keretében beadott oktatásfejlesztési pályázatok értékelő bizottságának. Így a másik oldalról is látom a pályázatok életútjának azt a fontos szakaszát, ami a beadástól a szerződéskötésig terjed. A brüsszeli központban kerül sor az alkalmanként 60–120 beérkezett oktatási pályázat adott útmutató szerinti pontozásos, tartalmi minősítésére. Egy-egy szakértői csoport 10–15 főből áll, és 30–40 pályázatot bírál el. Általában egy hétig tart az értékelési folyamat, amelyre a legtöbb szakértő az EU tagországaiból érkezik, de a szakszerűség és nyitottság biztosítása érdekében a tagsággal nem rendelkező európai államokból, sőt más kontinensekről is hívnak bírálókat. Jelentős összegű támogatásokról van szó, ezért az igazságosság és objektivitás szigorú követelményeire is

különös gondot fordítanak. Az oktatási pályázatok jellemző igényelt összege 300 000 és 3 000 000 euró között van, de előfordul tíz millió eurós támogatási igény is. Egy pályázatot legalább hárman bírálnak, egy bíráló 12–16 bírálatot készít el egy hét alatt. A bírálat utolsó fázisában szervezik a végső támogatási sorrend kialakítását meghatározó értekezletet, ahol a csoport összes bírálójának aktív részvételével még egyszer áttekintik az összes pályázat erősségeit és gyengeségeit. Így a szakértők a pályázatoknak hozzávetőlegesen az egyharmadát alaposan megismerik, de a többről is elég részletes információt szerezhetnek.

Magyarország 2004-es uniós csatlakozása után hosszú távon a 460 milliós piacra való szabad kijutás gazdasági haszna a legjelentősebb, de rövidtávon vitathatatlanul a pályázatok révén elnyerhető támogatások biztosítják a felzárkózást. A pályázatok megírása nehéz feladatot ró a magyar oktatás szereplőire, mivel a projektervezés, pályázati írás újszerű szemléletet követel. Különböző intézmények és vállalkozások sokféle pályázati tanfolyamot szerveznek, ám valójában ők sem rendelkeznek még kellő tapasztalattal.

Az elmúlt 3 évben ily módon több mint 100 pályázatot volt szerencsém áttekinteni, sok jó ötletet olvashattam, sok értékes tapasztalathoz juthattam az európai pedagógia fejlődési irányzatairól. Ezeket a tapasztalataimat szeretném megosztani az érdeklődőkkel, a hazai pedagógia fejlesztőivel, a leendő pályázatírókkal és az elért eredmények alkalmazóival az általános iskoláktól az

egyetemekig. Az EU szabályai szerint a pályázatok szigorúan titkosak, azokat nevesítve közzé tenni nem szabad. Az összesített tapasztalatok közzététele azonban nem ütközik semmilyen tilalom alá, ezzel csak hasznára lehetünk a hazai, sőt az egész európai pedagógia fejlődésének.

Az FP-6 programról röviden

A lassan végéhez közeledő program tapasztalatait Európa-szerte ezekben a hónapokban összesítik, és a következő ciklus FP-7-es programjának kialakításában nagy mértékben hasznosítják. A 2002–2006-ig tartó FP-6-os keretprogram egy 17,5 milli-

árd euró összegű pénzügyi keret, melynek céljai: az európai Kutatás és Technológiai Fejlesztés (RTD) segítése, az Európai Kutatási Központok (ERA) létrehozása. Az FP-6 legfontosabb sajátosságai közé tartozik, hogy európai és Európán kívüli államok egyaránt részt vehetnek benne, de meg kell felelni a legfontosabb európai stratégiai céloknak. A hitelesség és takarékoság kritériumainak való megfelelés érdekében elvárják a saját forrás mozgósítását, az EU hozzájárulás csak egy bizonyos százalékát adja az összköltségnek. Oktatási pályázatok esetében eltekintenek a saját erő felhasználásától.

Pályázhatnak a kutatóintézeti, egyetemi kutató csoportok, vállalatok – előnyben a kis- és középvállalatok, ha költségvetésüknek legalább 15 százaléka az adott területen realizálódik – minisztériumok, EU-n belüli és kívüli kutatók, egyetemi hallgatók, nemzetközi szervezetek.

Minden területre kiható közös támogatási szempontok: új és a láthatáron levő tudomány és technológiák, kis- és középvállalatok fejlesztése, nemzetközi együttműködés.

Támogatási területek: élettudományok, információs társadalom, nanotechnológiák, úrkutatás, élelmiszer minőség- és biztonság, fenntartható fejlődés, polgárok és kormányok, tudásalapú társadalom, kutatás és újítás, humán erőforrások és mobilitás, infrastruktúra kutatása, tudomány és társadalom.

Az FP-6 pedagógiai programjai

Az oktatás nem jelenik meg külön programként, hanem a felsorolt támogatási területek mindegyikéhez kapcsolódhat. Az előirányzat szerint a 17,5 milliárdos keret 20 százalékát közvetlenül vagy közvetett módon az oktatásban használják föl. A pályázók között található az általános és középiskolák, egyetemek, állami-és magán szakképzők, állami és vállalati kutató bázisok, és nagyon sok oktatásfejlesztéssel foglalkozó vállalkozás. A privát szféra jelenléte a programokban különös előnynek számít, ugyanis az oda juttatott pénz jelentős magánerőt mozgat meg.

Az EU akkor támogat egy programot, ha világosan megfogalmazott, jó alapötletre támaszkodik. Az számít jó alapötletnek, ami olyan társadalmi hiányt szüntet meg, ami direkt módon következik a társadalmi célokból. Emeli az ötlet értékét, ha alátámasztására létezik valamilyen kutatási eredmény, tanulmány, gazdasági vagy politikai irányelv. Egy ötlet akkor jó, ha van benne valami újszerű, sőt meglepően, meglehetősen újszerű, azonban nem rugaszkodhat el a valóságtól, kivitelezhetőnek kell lenni. A jó ötlet mindig valamilyen kutatási eredményekkel bizonyított, ismert pedagógiai tételre alapul. Megvalósítása akkor sem drága, ha sokba kerül, csak az eredményei nyilvánvaló előnyökkel járnak, és lehessen széles körben terjeszteni. A takarékoság miatt egyetlen jó ötletet sem vetnek el, de azt szigorúan ellenőrzik, hogy a költségnormákat nem lépi-e túl.

Példaként említem a 2000. március 23–24-én Lisszabonban tartott Európa Tanács-ülés akció tervét, amelyben azt a célt tűzték ki, hogy Európa legyen a világ legversenyképesebb és legdinamikusabban fejlődő gazdasága. Ebből a fő célból vezették le a részcélok teljes rendszerét. Az egyik rész cél az európai technológiai kutatóbázis fejlesztése, amelyhez különböző tudományos alaposságú vizsgálatok szerint 5000 új kutató kiképzésére van szükség. Azonban Európa legtöbb országában ismert, szociológiai kutatások által feltárt és dokumentált jelenség, hogy a fiatalok az utóbbi évtizedekben nem szívesen választják a sok munkát és alacsony társadalmi elismerést nyújtó kutatómunkát. Ezekből a tényekből kiindulva, saját kutatásra és mások által publikált eredményekre támaszkodva állítottak össze különböző pedagógiai programokat a pályázó intézmények és konzorciumok, az általános iskolától a poszt doktori képzésig bezárólag.

Csak komplex pedagógiai programok számíthatnak támogatásra. A komplexitásnak négy lényeges eleme van, és ennek a négy elemnek szigorúan meghatározott a logikai sorrendje. Nem fordulhat elő, hogy támogatnának olyan programot, amelyben az elsődleges cél a technikai eszközök be-

szerzése vagy felújítása. Világosan tudatában vannak, hogy a technika egyetlen célja a pedagógiai tartalom magas szintű közvetítése.

Egy pedagógiai program akkor tekinthető komplexnek, ha tartalmazza az alábbi részleteket:

- a közvetítendő tartalom;
- a közvetítés módszere;
- a közvetítéshez használt nyomtatott és elektronikus dokumentumok, képi- és hangzó anyagok, filmek, szoftverek, szemléltető eszközök;
- a közvetítéshez használt technikai eszközök.

A közvetítendő tartalom

A tartalomnak összhangban kell állnia a nemzeti vagy európai célkitűzésekkel. A célkitűzések általános megfogalmazásban megtalálhatók a pályázati kiírásokban, vagy a nemzeti fejlesztési tervekben. (A pályázati felhívások eredményezik azt a furcsa jelenséget, hogy Európa-szerte azonos időben azonos tartalmú fejlesztések sokasága jelenik meg, ami meglehetősen kampányszerűvé teszi az oktatás fejlődését.) A pályázó feladata az, hogy az általános megfogalmazott célkitűzést konkretizálja a környezet igényei és a saját lehetőségei szerint. A tartalom kidolgozására általában olyan szakcéget vesznek be a konzorciumba, amelyik nagy tananyagíró tapasztalattal rendelkezik, de ritkább esetben a pályázó oktatási intézmény maga végzi el a fejlesztést. A beadott pályázatnak minden esetben tartalmazni kell a tananyag vázlatát olyan mélységig, hogy belőle meg lehessen ítélni annak szakszerűségét és a kitűzött célokhoz való igazodását.

A fejlődés iránya legkönnyebben példák segítségével mutatható be, ezért álljon itt a néhány leggyakrabban pályázott, tipikus pedagógiai tartalom kivonatos ismertetése.

2005-ben a leginkább felkapott témák az információs társadalom kialakulását segítő pedagógiai programok voltak. Ezek között is vezető helyen szerepeltek az úgynevezett „hálózati tudásportál” létrehozását célzó tervek. Nagyon sok pályázó kezdte el a

szabad hozzáférésű oldalalak fejlesztését, amik lexikonként és tananyagként is használhatók. Ezek több nyelven biztosítanak interaktív lehetőséget az ismeretek bővítésére. Kapcsolódik hozzájuk fórum, ahol az érdeklődők egymással és szakképzett moderátorral is felvehetik a kapcsolatot, biztosítva a nyelvek és kultúrák találkozását. Tanulástól elforduló világunkban sokan keresik az utat ahhoz, hogy motiválttá tegyék a gyerekeket. Az egyik ilyen kezdeményezésben kihasználják a fiatalok mobil kommunikáció iránt mutatott különösen erős vonzalmát. Számtalan, kisiskolásoknak szóló terv a mobil technika felhasználását tűzte ki célul. Érdekes, játékos feladatok segítségével igyekeznek a gyerekeket természetes közegükben, az sms és mms világában mozgatni, és segítségükkel hasznos ismeretet nyújtani.

2004-ben jelentős érdeklődés mutatkozott a tudás alapú társadalom kialakítását célzó pályázati felhívások iránt. A tudományos munkára hangolás motivációs bázisát a legtöbb pályázat a tudományos munka eredményeként megszerzett sikerélmény segítségével hozta létre. Egy pályázó csoport a tenger élővilágának „életláncolatát” dolgozta fel, egy másik a földön található meteoritok anyagait mutatta be és elemezte. A környezetvédelem is számtalan pályázatnak volt központi témája, melyekben minden esetben nagyon gyakorlatiasan közelítették meg a tudományt.

A közvetítés módszere

A pályázatokban megjelenő módszerek között feltűnően túlsúlyban vannak a reformpedagógiai irányzatok. Jellemző rájuk, hogy a tanulók nem kívülállóként, hanem aktív részvevőként vannak jelen a tanulási folyamatban. Az általános iskolától az egyetemig a legtöbb program a „beavató” módszerét alkalmazza. A pályázatok 80 százaléka a projekt módszerben látta a tanulói aktivitás fenntartásának lehetőségét, de nem a klasszikus értelemben vett tiszta projekteket alkalmazták, hanem más reformpedagógiai elemekkel színesített projekteket. Leggyakrabban a drámapeda-

gógia és élménypedagógia elemeit ötvözték a projektekbe. Az európai oktatásban reneszánszát éli a projekt mint oktatási módszer. A tervekből kiderül, hogy ismét előkerültek azok a pedagógiai elvek, amelyeket a 20. század elején Dewey és Kilpatrick az Egyesült Államokban dolgoztak ki, és követőik egy évszázadon át több-kevesebb sikerrel alkalmazták a tananyag közvetítésére. A módszer elvi háttérének megvilágításáról kevés szó esik a pályázatokban, azt ismernek tételezzik fel a pályázatok írói, de annál világosabban kiderül gyakorlati alkalmazhatóságuk.

Napjainkban új tartalmat is kaptak a projektek, mintha a „csináld magad” mozgalom mintájára az „érezd jól magad” lenne a jelszó. Vagyis nem olyan tanulás-centrikus zárt közösséget képzelnek el, ahol egész nap megszállottan tömik a diákokba a tananyagot, inkább életet, a gyerekek igényének megfelelő élményeket visznek a tanuló közösségbe. Az élményeket, a szórakozást azonban nem a szórakoztató ipar biztosítja, hanem a programok változatossága, az ügyesen szervezett kikapcsolódás.

A fentebb említett – a tenger élővilágának „életláncolatát” feldolgozó – programot a Balti-tengeren egy hajón valósították meg. Erre a célra béreltek egy kutatóhajót, mely rendelkezett a megfelelő laboratóriumokkal, és minden eszközzel, ami a kutatáshoz szükséges. Szakképzett irányítás mellett a tanulók végeztek minden munkát, ők voltak a matrózok, ellátták a személyzetet, a navigálás munkáját, végezték a kutatást, működtették a laborokat és az egész hajót. A teljes program két évre szólt, a 100 fős „legénység” három hónapot töltött a hajón, összesen nyolc turnust finanszírozott a pályázat. A 14–18 év közötti tanulók kiválogatásánál figyelembe vették az érdeklődést, a tanulmányi eredményeket, sőt még a sport és művészeti eredményeket is. Előnyben részesültek a kiváló tanulmányi eredményt felmutató tanulók mellett a jól sportolók, a zenében, irodalomban vagy más művészetekben jártas tanulók. Természetes igény volt, hogy minden résztvevő legalább még egy európai nyelvet beszéljen anyanyelve mellett, hiszen hat ország-

ból válogatták össze a fiatalokat. Vidáman teltek a napok a fedélzeten, nem iskolai tanulásra, inkább kirándulásra emlékeztetett a kialakult légkör. Szabadidőben sokat énekeltek, zenéltek, táncoltak, sok helyen kikötöttek és ismerkedtek a látóivalokkal. A tudományos kutatómunka sikerei, és a kitűnő hangulat egyesítette a projektpedagógia és élménypedagógia előnyeit.

Egy másik oktatási projektben a vitát alkalmazták a beleélés elmélyítésére. A négy különböző nyelvű országból összeállított konzorcium azt tűzte ki célul, hogy az évszázadok során kialakult, egymásnak ellentmondó történelemfelfogásból adódó nemzeti ellentéteket csökkentsék az új generációkban. Egy olyan internetes fórumot terveztek, amihez bármely országból hozzászólhattak a gyerekek, egymással vitatkozva alakíthatták ki véleményüket. A fórum mindegyik témáját egy rövid film vezette be, amelyet a négy résztvevő országból kiválasztott, az adott országot képviselő gyerekcsoportok segítségével készítettek el. Minden nemzet képviselői az adott nemzeti felfogás szerint adták elő a rövid, de jellegzetesen ellentmondásos történelmi témájú jeleneteket, és azok értékelését. A filmeket a hat legnépesebb európai ország nyelvére szinkronizálták. A fórumhoz írásban, vagy konferencia üzemmódban, élőképpel, élőszóban is lehetett csatlakozni. A fórum moderátora szinkrontolmácsolási lehetőséget biztosított, ha előre bejelentve, különböző anyanyelvű gyerekek vitatkoztak. A felhasználást több szintre tervezték:

- hagyományos internetes fórum, a film egyéni megtekintése után bárki beírhatja a véleményét, és ezekre bárki reagálhat;
- csoportos megtekintés után az osztályteremben megvitathatják a filmet, a tanár irányításával közösen értelmezhetik és elemezhetik az eseményeket;
- videokonferenciát szervezhetnek, és a filmre a különböző országok gyerekcsoportjai egymással vitatkozva reagálhatnak.

Szemléltető eszközök, technikák

Az európai szemlélet szerint mindenkinek azt a munkát kell végezni, amihez a

legjobban ért, amihez a felszereltsége biztosítva van. Egy oktatási intézmény nem kezd bele oktatófilm készítésbe, mert ehhez nem áll rendelkezésre a megfelelő stúdió, és nincsenek jól képzett szakemberek. Nem is akar stúdiót létrehozni, hiszen nem tudná nyereségesen működtetni. Nem kezd szoftverfejlesztésbe, nem gyárt szemléltető eszközöket, hanem rábízta ezeket a feladatokat az erre szakosodott cégekre. A pályázatok is ezt a szemléletet követik, nem támogatják a szakterületek közötti kalandozást. Olyan konzorciumok kialakítását követelik meg, amelyekben minden részfeladatot a terület specialistája hajt végre. Különös hangsúlyt kap, hogy a legjobb szakemberek a legjobb felszereléssel végezzék a fejlesztést. Így kerülhet a BBC, a National Geographic vagy sok ismert szoftverfejlesztő világcég az oktatás területére. Az oktatási anyagok készítését gyakran még nyereség nélkül is vállalják, mert számukra egy ilyen feladat előrelátó jövőépítés, hiszen a fiatalok körében ismertté tehetik nevüket. Magyarországól is több intézmény vett már sikeresen részt nemzetközi konzorciumokban, a www.cordis.lu oldalon lehet konzorciumi tagnak jelentkezni, és tervezett pályázathoz konzorciumi tagot keresni.

Az európai gyakorlat szerint az iskolák fenntartói biztosítják az oktatáshoz szükséges eszközök beszerzését, karbantartását, ezért az oktatásfejlesztési pályázatok nem hiánypótlást, hanem valóságos fejlesztést szolgálnak. A pályázatokban alig jelenik meg eszközbeszerzési igény, a hardver természetes módon már eleve rendelkezésre áll az iskolákban. Legfeljebb a fejlesztéshez közvetlenül kapcsolódó különleges igények esetén van szükség az eszközállomány bővítésére. A tananyag-

fejlesztést olyan partnerre bízzák, amelyik rendelkezik a megfelelő technikai háttérrel, tehát sem a fejlesztéshez, sem a használatához nem szükséges eszközbeszerzés.

Tanulások

Nem könnyű megmondani, mitől lesz az egyik pedagógiai pályázat nyertes, és mi hiányzik a másiktól. Vannak azonban olyan alapkövetelmények, amiknek a teljesítése biztosan közelebb visz az áhított szerződéskötéshez.

Világos felépítés, nyelvi szabatosság. A bírálók is emberek, nem szívesen olvasnak

hosszú, bonyolult mondatokat. Ajánlott lektort fogadni, aki biztonságosan átfésüli a kész szöveget, és nem hagy benne nyelvi hibát.

A felhívás tematikai követése. A felhívás részletesen leírja, mit kell tartalmaznia a pályázatnak, és milyen terjedelemben kell azt kifejeznie. A legcélszerűbb szerkezeti felépítés az, ha ehhez a tematikus ren-

Béreltek egy kutatóhajót, mely rendelkezett a megfelelő laboratóriumokkal, és minden eszközzel, ami a kutatáshoz szükséges. Szakképzett irányítás mellett a tanulók végeztek minden munkát, ők voltak a matrózok, ellátták a személyzetet, a navigálás munkáját, végezték a kutatást, működtették a laborokat és az egész hajót. A teljes program két évre szólt, a 100 fős „legénység” három hónapot töltött a hajón, összesen nyolc turnust finanszírozott a pályázat.

igazodik a pályázat írója.

Páneurópai hatás. Az EU által leginkább támogatottak azok a pályázatok, amelyek országokon átívelő hatásukkal erősítik az EU polgárok összetartozás-tudatát. Ennek megnyilvánulása lehet a többnyelvűség, több országra kiterjedő hasznosítás, több nemzetiségű konzorcium kialakítása.

Ismert, professzionális résztvevők. A bírálók csak abból az anyagból ismerik a pályázókat, amiket a pályázók magukról írnak, ezért minden fontosnak tartott dolgot részletesen, szerénykedés nélkül le kell írni. A résztvevők kompetenciája, kutatási eredményeik, publikációs listájuk legyen világos és bőséges. A koordinátor legyen nemzetközileg is elismert szakteknitely, de a többi résztvevő is ismert legyen. Az is-

mertséget leginkább az eddig elért pályázati, pedagógiai, gazdasági és tudományos eredményekkel lehet bizonyítani. Nagyon sokat jelentenek a publikációk, konferenciákon való részvétel, nemzetközi vagy országos bizottságokban való részvétel, tisztségek, megbízások.

Világos munkaterv. A bírálók nem ismerhetik máshonnan a pályázók munkastílusát, szervezési képességeit, csak a munkatervből. Ezért úgy kell azt elkészíteni, hogy meggyőző legyen, kiolvasható legyen belőle, hogy aki ilyen jó munkatervet tud készíteni, az a bemutatott projektet is végre tudja hajtani. Nem hiányozhat belőle a felelősségi mátrix, a Gantt diagram, vagy a végrehajtás ütemezését jelző mérföldkövek sora.

Felelősségi körök világos kifejtése. Feladat, határidő, felelős megadása minden munkafázisban szerepeljen.

Nők bevonása. Az EU pályázatok mind-egyikében fontos célként szerepel a nők esélyeinek javítása. Külön ki kell hangsúlyozni minden olyan területet, ahol nők kerülnek vezető szerepbe, kutatói státuszba, illetve ahol a program a nők hátrányos helyzetén enyhít.

Jól méretezett pénzügyi terv. A bírálat csak annyiban foglalkozik a pénzügyi tervvel, hogy az reális-e. Jelentősége a szerződéskötés előtti tárgyalások során jelentkezik, ott kell részleteiben is igazolni a terv várható költségeit.

Tipikus hibák

A célok keverése. Nagyon fontos szabály, hogy csak a kiírásban szereplő célokat és az EU által deklaráltan megjelölt célokat szabad kitűzni. Az egyéb célok, még ha fontosak is, nem valók ebbe a keretbe, ezért pontlevonást eredményeznek. Például az egyik pályázatban részt vevő magyar konzorciumi tag a tudományos oktatási célok közé a roma kisebbségi oktatás céljait is belekeverte, ami ebben az összefüggésben nem volt megfelelő, ezért nem növelte, hanem csökkentette a kapott pontszámot.

Saját pénzügyi forrás felhasználása. Még ha 100 százalékos támogatást ad is az EU, akkor is külön ki kell emelni a saját források felhasználását. Nem csak a pénzügyi forrásokat kell megemlíteni, hanem az épületeket, gépeket, eszközöket, szellemi kapacitást és minden más rendelkezésre álló erőforrást, amely felhasználásra kerülhet.

Lehetséges források kihasználatlansága. Nagyon rossz véleményt szül, ha az adott téma kapcsán egy ismert támogatási forrás nem kerül be a pályázatba. Ez olyan láttszatot kelt, mintha a pályázó nem ismerné szakterületének szereplőit. Ha például a projekt egyik résztvevőjének finanszírozására létezik egy forrás, azt mindenképpen igénybe kell venni.

Kiss László
Kecskeméti Főiskola, GAMF
Mérnökpedagógiai és
Médiatechnikai Csoport